

Ref. br.: 2024-1-ES01-KA220-ADU-000245715

XXI Adults

**Prilagođavanje obrazovanja odraslih
sistem za XXI vijek**

Predložak dobrih praksi

INSTITUTE for
ROMA and
MINORITIES
INCLUSION

DIPUTACIÓN
DE VALLADOLID

E-SCHOOL
EDUCATIONAL GROUP

EMPODERAR
DESENVOLVIMENTO ORGANIZACIONAL, SOCIAL, PROFESIONAL E PESSOAL

Co-funded by
the European Union

Naziv dobre prakse

Pisma za život (Letras para a Vida)

Sažetak prakse

Kratak, lako razumljiv sažetak: Šta je praksa, za koga i u koju svrhu?

Letters for Life (Letras para a Vida) je program opismenjavanja zasnovan na zajednici koji je razvio i implementirao Politehnički institut Coimbra – Škola za obrazovanje (ESEC) u Portugalu. Namijenjen je odraslima koji iz različitih razloga nisu imali priliku steći osnovne vještine čitanja i pisanja tokom školovanja.

Praksa uključuje studente iz ESEC programa za obrazovanje i socijalni rad, koji postaju volonteri za opismenjavanje. Oni se uključuju u individualne ili grupne sesije s odraslim polaznicima, nudeći personaliziranu podršku u čitanju, pisanju i osnovnim komunikacijskim vještinama.

Cilj inicijative nije samo poboljšanje nivoa pismenosti, već i promovisanje socijalne inkluzije, osnaživanja i međugeneracijske solidarnosti. Proces učenja je utemeljen na svakodnevnom realnostima, potrebama i interesima odraslih učesnika, poštujući njihova životna iskustva i lični tempo. Projekat također doprinosi praktičnoj obuci budućih stručnjaka u obrazovanju i socijalnoj intervenciji.

Opis prakse – minimalno 2000 znakova

1) Kontekst / Pozadina

Koja je bila početna potreba ili problem?

Ko je bila ciljna grupa? Da li je to bio dio većeg programa ili projekta?

U Portugalu, uprkos značajnim poboljšanjima u obrazovanju, nepismenost odraslih i funkcionalna nepismenost ostaju ključni izazovi, posebno među starijim odraslim osobama i ranjivim populacijama koje su imale ograničen pristup školovanju u mladosti. Mnogi od ovih pojedinaca osjećaju se isključenima iz svakodnevnih aktivnosti koje zahtijevaju osnovne vještine pismenosti, kao što su čitanje etiketa, popunjavanje obrazaca ili korištenje javnih usluga.

Projekat Pisma za život (Letras para a Vida) nastao je iz ove hitne društvene potrebe. Početni problem bio je nedostatak strukturirane, dostojanstvene i personalizirane podrške opismenjavanju odraslih koji se često stide ili nerado učestvuju u formalnim programima opismenjavanja. Ove osobe su obično starije odrasle osobe, često žene, sa niskim kvalifikacijama i ograničenim učešćem u javnom životu.

Glavna ciljna grupa uključuje:

- Odrasli sa niskim ili nikakvim vještinama pismenosti;
- Starije odrasle osobe (često preko 60 godina);
- Ljudi u socijalnoj ranjivosti ili izolaciji.

Projekat također služi sekundarnoj ciljnoj grupi:

- Studenti visokog obrazovanja sa Škole za obrazovanje Politehničkog instituta u Coimbri, koji učestvuju u inicijativi kao volonteri za opismenjavanje, stičući tako praktično iskustvo u obrazovnim intervencijama, komunikaciji i građanskom angažmanu.

Pisma za život nije dio šireg vladinog programa, već je kreiran kao inicijativa za intervenciju u zajednici unutar jedinica ESEC-a za socijalno obrazovanje i intervenciju u zajednici. Usklađen je sa širim nacionalnim i evropskim ciljevima vezanim za cjeloživotno učenje, socijalnu koheziju i obrazovnu jednakost, ali njegov razvoj i implementacija duboko su ukorijenjeni u lokalnom kontekstu i akademskoj zajednici Coimbre.

Ovaj projekat malog obima, ali visokog uticaja, utjelovljuje partnerstvo između akademske zajednice, lokalnih institucija (kao što su župna vijeća, socijalni centri i biblioteke) i civilnog društva. Predstavlja alternativu formalnom obrazovanju odraslih nudeći neformalnu, poštovanu i kontekstualno osjetljivu podršku u opismenjavanju, prilagođenu ličnim ciljevima i životnom putu svakog učenika.

2) Ciljevi

Koji su bili ciljevi prakse? Šta je njen cilj bio poboljšati ili promijeniti?

Projekat "Pisma za život" osmišljen je s dvostrukim ciljem promocije pismenosti odraslih i podsticanja društvenog angažmana među budućim edukatorima i socijalnim radnicima. Njegovi ciljevi su i pedagoški i društveni, s naglaskom na osnaživanju, inkluziji i transformaciji zajednice.

Glavni ciljevi:

- **Smanjiti nepismenost i funkcionalnu nepismenost** među odraslima koji su imali ograničen pristup obrazovanju, posebno starijim osobama;
- **Za promovisanje lične autonomije**, omogućavajući učesnicima da obavljaju svakodnevne zadatke koji zahtijevaju vještine čitanja i pisanja;
- **Za jačanje socijalne inkluzije**, pružajući učesnicima alate za aktivnije uključivanje u svoje zajednice i pristup osnovnim uslugama;
- **Za stvaranje međugeneracijskih mostova**, podsticanje solidarnosti i poštovanja između mlađih i starijih generacija;
- **Za unapređenje obuke studenata visokog obrazovanja**, uključivanjem u intervencije pismenosti u stvarnom svijetu, zasnovane na zajednici;

- **Razviti model pismenosti koji je fleksibilan, humaniziran i utemeljen na životnom iskustvu svakog učesnika.**

Ova praksa ima za cilj ne samo poboljšanje tehničkih sposobnosti čitanja i pisanja, već i jačanje dostojanstva, samopouzdanja i prava na učenje u bilo kojoj dobi. Nastoji se suprotstaviti izolaciji, potaknuti aktivno građanstvo i ojačati veze između akademskih institucija i lokalnih zajednica.

3) Implementacija / Metodologija

Kako se praksa sprovodila korak po korak?

Koje su aktivnosti ili metode korištene?

Koliko je vremena trebalo?

Projekt "Pisma za život" slijedi participatornu metodologiju usmjerenu na učenike, utemeljenu na principima neformalnog i informalnog obrazovanja. Implementacija je strukturirana, ali prilagodljiva, osiguravajući da i odrasli učenici i studenti volonteri mogu zajednički konstruirati iskustvo učenja.

Korak-po-korak implementacija:

1. Početno mapiranje i partnerstva

- ESEC identificira lokalne potrebe putem kontakata sa župnim vijećima, društvenim centrima i društvenim organizacijama.
- Partnerstva se uspostavljaju s ovim lokalnim zainteresovanim stranama, koje pomažu u doseganju potencijalnih učesnika.

2. Regrutacija i obuka studenata volontera

- Studenti programa socijalnog obrazovanja i intervencije u zajednici na ESEC-u su pozvani da volontiraju.
- Prije terenskog rada, oni prolaze obuku o obrazovanju odraslih, komunikaciji i etičkim pristupima radu na opismenjavanju.

3. Upis učesnika i dijagnoza

- Odrasli polaznici se upisuju na osnovu interesa i preporuke lokalnih subjekata.
- Osnovna neformalna procjena utvrđuje njihov nivo pismenosti, motivacije i životni kontekst.
- Ne koriste se nikakvi testovi niti formalno raspoređivanje – poštovanje i povjerenje su ključni.

4. Definicija planova učenja

- Ciljevi učenja se definiraju zajednički: od čitanja etiketa i pisanja popisa do razumijevanja reda vožnje autobusa ili čitanja dječjih knjiga.

- Aktivnosti su prilagođene individualnim potrebama, izbjegavajući univerzalna rješenja.

5. Sesije pismenosti (individualne ili u malim grupama)

- Sesije se održavaju sedmično na poznatim, pristupačnim lokacijama (npr. lokalne biblioteke, župne dvorane).
- Oni primjenjuju pristup zasnovan na dijalogu koristeći svakodnevne materijale (novine, letke, fotografije, rukom pisane bilješke).
- Naglasak je stavljen na samostalnost učenika i emocionalnu sigurnost.

6. Supervizija i refleksija

- Studenti volonteri redovno učestvuju u sesijama refleksije sa ESEC tutorima kako bi podijelili iskustva, poteškoće i ishode učenja.
- Ova pedagoška pratnja osigurava etički integritet i pojačava učenje samih volontera.

7. Zatvaranje i kontinuitet

- Ciklusi učenja obično traju nekoliko mjeseci (varijabilno ovisno o svakoj dijadi).
- Neki učenici nastavljaju u sljedećoj godini, dok drugi prelaze na formalnije puteve učenja.
- Događaji i izložbe (npr. čitalački krugovi, javna čitanja) slave napredak učesnika.

Trajanje i intenzitet:

- Projekti se obično realizuju tokom jedne akademske godine.
- Svaki par za opismenjavanje se obično sastaje jednom ili dva puta sedmično, a sesije traju 60-90 minuta.
- Ritam je prilagođen raspoloživosti i udobnosti svakog učenika.

4) Rezultati / Ishodi

Koji su bili konkretni rezultati?

Kakav je uticaj praksa imala na učesnike?

Projekt "Pisma za život" generirao je značajne i trajne rezultate na individualnom, obrazovnom i nivou zajednice. Iako se radi o inicijativi malog obima, njen utjecaj je dubok zbog personalizirane prirode intervencije i snage međugeneracijskih odnosa koje njeguje.

1. Pismenost i lična autonomija

- Učesnici su pokazali jasan napredak u vještinama čitanja i pisanja, često počevši od potpune nepismenosti ili izuzetno ograničene funkcionalne pismenosti.
- Ovaj napredak se direktno prevodi u povećanu autonomiju: čitanje reda vožnje autobusa, potpisivanje dokumenata, pisanje spiskova ili poruka, razumijevanje uputa za lijekove itd.

2. Povećano samopouzdanje i društveno učešće

- Odrasli učenici izvještavaju o poboljšanom samopoštovanju, osjećaju postignuća i hrabrosti da se aktivnije uključe u javni i porodični život.
- Mnogi prevaziđu sramotu povezanu s nepismenošću, razvijajući novi osjećaj dostojanstva i mogućnosti.

3. Jačanje međugeneracijskih veza

- Odnos učenja između mladih studenata volontera i starijih odraslih učenika postaje prostor empatije, brige i međusobnog učenja.
- Ove veze pomažu u smanjenju stereotipa zasnovanih na godinama i promovišu solidarnost među generacijama.

4. Pedagoški razvoj za buduće nastavnike

- Studenti volonteri stiču praktične vještine u obrazovanju odraslih, komunikaciji, prilagodljivosti i refleksivnoj praksi.
- Mnogi izvještavaju da je projekat transformativno iskustvo koje utiče na njihov lični i profesionalni razvoj.

5. Svijest i angažman zajednice

- Kroz javne događaje, izložbe i usmenu predaju, projekat podiže svijest o pismenosti odraslih i pravu na učenje u bilo kojoj dobi.
- Lokalni partneri (župe, biblioteke, nevladine organizacije) postaju više uključeni u inkluzivne obrazovne napore.

6. Održivost i kontinuitet

- Projekt se obnavlja iz godine u godinu od svog pokretanja, uz sve veću potražnju i od strane učenika i od strane volontera.
- Neki učenici napreduju ka drugim obrazovnim mogućnostima, a neki bivši volonteri ostaju aktivni u društvenim i obrazovnim ciljevima.

Ukratko, program Pisma za život stvara stvarne obrazovne mogućnosti za ljude koje je formalni sistem zapostavio, istovremeno oblikujući buduće stručnjake koji će služiti ovim populacijama. Njegova ljudska skala, fleksibilnost i relacijski pristup čine ga i uticajnim i inspirativnim.

5) Priče učesnika – opcionalno

Kratki citati, lična razmišljanja ili iskustva koja dijele učesnici

6) Faktori uspjeha

Šta je učinilo praksu efikasnom ili inovativnom?

Je li bilo nekih jedinstvenih ili kreativnih elemenata?

Uspjeh programa "Pisma za život" rezultat je kombinacije pedagoške osjetljivosti, angažmana zajednice i ljudske povezanosti. Nekoliko elemenata razlikuje ovu praksu i čini je učinkovitom i duboko značajnom:

1. Personaliziran, humano-usredotočen pristup

- Sesije su osmišljene prema interesima, iskustvima i ciljevima svakog učenika, što podstiče povjerenje, motivaciju i emocionalnu sigurnost.
- Poštovanje dostojanstva učenika je u srži metode – nema osuđivanja, nema pritiska, samo pratnja.

2. Međugeneracijski odnos

- Dinamika između mladih učenika i starijih osoba stvara snažno okruženje za učenje zasnovano na empatiji, strpljenju i međusobnom poštovanju.
- To dovodi u pitanje stereotipe i promovira solidarnost među generacijama.

3. Fleksibilnost i neformalnost

- Ne postoji kruti nastavni plan niti formalno ocjenjivanje. Ova fleksibilnost omogućava da se svaki put pismenosti prilagodi u realnom vremenu potrebama učenika.
- Učenje se odvija u zajedničkim prostorima, stvarajući poznatu i neformalnu atmosferu koja smanjuje anksioznost i otpor.

4. Snažna lokalna partnerstva

- Saradnja sa župnim vijećima, bibliotekama i nevladinim organizacijama pomaže u identifikaciji učenika i obezbjeđivanju gostoljubivih prostora za učenje.

- Ova partnerstva ukorijenjuju projekat u lokalnom kontekstu, osiguravajući održivost i društvenu relevantnost.

5. Integracija u akademsko obrazovanje

- Uključivanjem projekta u obuku studenata obrazovanja i socijalnog rada, program Pisma za život pruža iskustvo učenja iz stvarnog svijeta koje učvršćuje teorijsko znanje kroz praksu.
- Studenti imaju koristi od strukturiranih sesija refleksije, čime se osigurava pedagoški kvalitet i etička svijest.

6. Model niskih troškova i visokog utjecaja

- Praksa zahtijeva minimalne resurse - samo vrijeme, posvećenost i lokalnu koordinaciju.
- Njegova održivost proizilazi iz predanosti volontera, akademskih mentora i partnera u zajednici, a ne iz finansijskih ulaganja.

Zajedno, ovi faktori stvaraju duboko transformativno iskustvo učenja - i za učenike i za studente volontere. Projekat dokazuje da male, relacijske intervencije zasnovane na zajednici mogu napraviti značajnu razliku u obrazovanju odraslih.

7) Prenosivost / Preporuke

Može li se praksa primijeniti i negdje drugdje?

Koji su uslovi potrebni za uspješnu implementaciju?

Model "Pisma za život" je u velikoj mjeri prenosiv na druge kontekste, posebno one gdje nepismenost odraslih ili funkcionalna nepismenost i dalje predstavlja prepreku socijalnoj inkluziji. Njegova jednostavnost, niska cijena i usmjerenost na zajednicu čine ga pristupačnim i prilagodljivim rješenjem za širok spektar organizacija.

Zašto je prenosivo

- Model se zasniva na angažmanu volontera i studenata, što se može replicirati u bilo kojoj visokoškolskoj ustanovi sa programima socijalnog obrazovanja, obrazovanja, psihologije ili zajednice.
- Zahtijeva minimalnu infrastrukturu - osnovnu obuku, koordinacijski tim i pristup društvenim prostorima kao što su biblioteke, župni domovi ili nevladine organizacije.
- Sesije učenja nisu propisane i usmjerene su na učenike, što model čini pogodnim za različite populacije i kulturne kontekste.

Uslovi za uspješnu implementaciju

- 1. Partnerstva s lokalnim organizacijama**
Lokalne vlasti, organizacije civilnog društva i društveni centri igraju ključnu ulogu u dosezanju do ciljane populacije i ponudi odgovarajućih prostora za učenje.
- 2. Uključenost akademskih institucija**
Integriranje prakse u nastavni plan i program studija vezanih za obrazovanje je ključno. Pedagoški nadzor i refleksivna praksa podržavaju kvalitet i etičnost u pružanju usluga.
- 3. Priprema volontera i praćenje**
Studenti volonteri moraju proći osnovnu obuku o obrazovanju odraslih, komunikaciji i empatiji. Redovne grupne refleksije pomažu u održavanju motivacije i osiguravaju odgovorno djelovanje.
- 4. Kulturna osjetljivost i fleksibilnost**
Sadržaj učenja mora biti zasnovan na životima, potrebama i težnjama učenika. Ne postoji univerzalni plan lekcije.
- 5. Poštovanje i povjerenje kao temelji**
Međuljudski odnos je srž prakse. Uspješna implementacija zavisi od kulture poštovanja, slušanja i međusobnog rasta.

Preporuka

Organizacije koje žele replicirati model trebale bi započeti s pilot verzijom, uključujući malu grupu studenata i nekoliko odraslih učenika. Izgradnja lokalnih partnerstava i stvaranje sigurnog, neformalnog okruženja za učenje ključni su prvi koraci. Projekt se zatim može postepeno skalirati, uz prilagođavanja na osnovu konteksta i povratnih informacija.

8) Savjeti / Savjeti za implementaciju – opcionalno

Kontrolne liste, lekcije ili savjeti za one koji žele primijeniti praksu.

Na osnovu iskustva u implementaciji programa Pisma za život, evo nekoliko praktičnih savjeta za organizacije ili institucije koje žele replicirati inicijativu:

Prije implementacije

- **Mapirajte lokalne potrebe** identifikujte zajednice ili grupe u kojima pismenost odraslih i dalje predstavlja prepreku učešću i autonomiji.
- **Uspostavljanje partnerstava** Rano se obratite župnim vijećima, društvenim centrima i bibliotekama – oni su ključni za pristup ciljnoj publici.

- **Pažljivo birajte i pripremajte volontere** Motivacija, empatija i otvorenost su važniji od prethodnog iskustva u nastavi.

Tokom implementacije

- **Stvorite gostoljubivo okruženje** Koristite poznate, neopasne prostore u kojima se učenici osjećaju ugodno.
- **Zajednički kreirajte sadržaj za učenje** Počnite s ciljevima učenika - bilo da se radi o čitanju uputa za lijekove ili pisanju unuku/unučici.
- **Neka materijali budu jednostavni i realni** Koristite novine, rukom pisane bilješke, jelovnike, fotografije - bilo šta iz svakodnevnog života.
- **Ostavite vremena za izgradnju povjerenja** Ne žurite s procesom; odnosi su temelj napretka.

Pedagoški savjeti

- **Koristite dijalog i pripovijedanje** Pozovite učenike da pričaju o svojim životima i pretvorite te priče u materijal za čitanje/pisanje.
- **Izbjegavajte formalno testiranje** Fokusirajte se na napredak, samopouzdanje i lična postignuća, a ne na ocjene ili performanse.
- **Pružiti kontinuiranu podršku volonterima** Redovni nadzor pomaže u sprečavanju sagorijevanja i podržava učenje iz izazova.

Savjeti za održivost

- **Proslavite prekretnice** Javni događaji, izložbe ili jednostavni certifikati mogu učenicima pružiti vidljivost i ponos.
- **Dokumentujte proces** Vođenje kratkih zapisa ili dnevnika može pomoći u refleksiji i replikaciji.
- **Uključite bivše učesnike** Neki bi mogli postati ambasadori ili čak i pružati podršku među kolegama u budućim ciklusima.

9) Naučene lekcije - opciono

Najveća iznenađenja, prepreke ili ključne zaključke tokom implementacije.

Tokom godina, implementacija programa Pisma za život otkrila je nekoliko vrijednih lekcija koje su pomogle u usavršavanju prakse i produbljivanju njenog utjecaja:

1. Učenje počinje s povjerenjem, a ne s udžbenicima

Mnogi učenici dolaze s dugom historijom obrazovnih neuspjeha i srama. Izgradnja povjerenja zahtijeva vrijeme i empatiju. Emocionalni odnos mora biti na prvom mjestu - tek tada se učenje zaista može dogoditi.

2. Volonterima je potrebna podrška jednako kao i učenicima

Iako su studenti volonteri visoko motivirani, mnogi se u početku osjećaju nespremni da se suoče s odgovornošću podučavanja pismenosti. Kontinuirani nadzor, kolektivna refleksija i emocionalna podrška su neophodni za održavanje njihove motivacije i osiguranje etičkog angažmana.

3. Fleksibilnost je snaga, a ne slabost

Pokušaj primjene krutih planova lekcija ili ocjenjivanja često je dovodio do frustracije. Projekat najbolje funkcioniše kada obuhvata ritam, interese i životne okolnosti svakog učenika - čak i ako napredak izgleda "spor" prema formalnim standardima.

4. Mali koraci čine veliku razliku

Za mnoge učenike, pisanje imena, čitanje kratke rečenice ili razumijevanje etikete lijeka predstavlja prekretnicu koja mijenja život. Prepoznavanje i slavljenje ovih malih pobjeda održava učenike angažovanim i ponosnim.

5. Uključivanje zajednice poboljšava održivost

Najuspješnije iteracije projekta bile su one u kojima su lokalni akteri (župe, biblioteke, socijalni centri) preuzeli odgovornost – nudeći prostor, pomažući u regrutovanju učenika ili osiguravajući prijevoz. Učvršćivanje zajednice pomaže u održavanju kontinuiteta iz godine u godinu.

6. Pripovijedanje je moćan alat

Podsticanje učenika da pričaju i pišu vlastite životne priče stvara smislen sadržaj za razvoj pismenosti. To potvrđuje njihov identitet i čini proces učenja relevantnijim i pamtljivijim.

10) Fotografije koje ilustruju opisanu praksu

Molimo priložite najmanje 3 fotografije koje se odnose na opisanu dobru praksu

PROFIL PRAKSE – KONTROLNA LISTA ZA KLASIFIKACIJU

Molimo označite sve kategorije koje se odnose na vašu opisanu praksu. Možete odabrati više od jedne.

VRSTA PRAKSE

- Lzarađivanje radeći
- Međugeneracijsko učenje
- Učenje u zajednici
- Digitalno / kombinovano učenje
- Učenje od vršnjaka
- Mentorstvo / koučing
- Kulturni/kreativni pristupi
- Saradnički / zasnovan na partnerstvu
- Ostalo (navedite):

CILJNA GRUPA

- Odrasli sa niskim kvalifikacijama
- NEET (Osobe koje nisu u obrazovanju, zaposlene ili se ne obučavaju)
- Migranti / Izbjegllice
- Starije odrasle osobe
- Žene
- Osobe s invaliditetom
- Druge ranjive grupe
- Opšta odrasla populacija

OKRUŽENJE ZA UČENJE

- Formalno
- Neformalno
- Neformalno

RAZVIJENE VJEŠTINE / KOMPETENCIJE

- Pismenost (čitanje, pisanje, razumijevanje)

- Numerički rad (matematika, logičko razmišljanje)
- Digitalne vještine
- STEM (nauka, tehnologija, inženjerstvo, matematika)
- Lično, društveno i učenje za učenje
- Građanske kompetencije
- Poduzetništvo
- Kulturna svijest i izražavanje
- Jezičke vještine
- Vještine vezane za posao / strukovne vještine
- Zelene kompetencije
- Ostalo (navedite):

POTENCIJALNI KORISNICI

- Nastavnici / Edukatori
- Administrativno osoblje
- Uprava škole / centra
- Kreatori politika / Javna uprava
- Nevladine organizacije / Organizacije zajednice
- Ostalo (navedite):

Glosar kategorija (Objašnjenje stavki kontrolne liste)

Vrsta prakse

- Učenje kroz rad – učenje kroz praktične aktivnosti, metode zasnovane na praksi kao što su radionice ili stvarni zadaci.
- Međugeneracijsko učenje – aktivnosti koje uključuju učesnike različitih starosnih grupa koji uče jedni od drugih.
- Učenje u zajednici – učenje koje se odvija unutar lokalne zajednice, često kroz angažman u stvarnom životu.
- Digitalno / kombinovano učenje – obrazovanje korišćenjem digitalnih alata (online) ili kombinacija online i metoda licem u lice.
- Vršnjačko učenje – učenje među učesnicima sličnog statusa ili iskustva, uz međusobnu podršku.
- Mentorstvo / koučing – individualna podrška od iskusnije osobe za pomoć u učenju i ličnom rastu.
- Kulturni/kreativni pristupi – korištenje umjetnosti, muzike, pozorišta, pripovijedanja itd. kao alata za učenje.
- Saradničke / partnerske – prakse koje uključuju saradnju između organizacija ili grupa.
- Ostalo (navesti) – bilo koja druga metoda koja nije navedena gore.

Ciljna grupa

- Odrasli s niskim kvalifikacijama – odrasli koji imaju nizak nivo formalnog obrazovanja ili osnovnih vještina.
- NEET-ovi – osobe koje nisu u sistemu obrazovanja, zaposlenja ili obuke (često mladi odrasli).
- Migranti / Izbjeglice – osobe koje su se doselile iz druge zemlje, a često se suočavaju s izazovima integracije.
- Starije odrasle osobe – Odrasle osobe starije od 65 godina
- Žene – prakse koje se posebno bave potrebama žena.
- Osobe s invaliditetom – osobe s fizičkim, senzornim, intelektualnim ili mentalnim zdravstvenim invaliditetom.
- Druge ranjive grupe – grupe u riziku od isključenosti (npr. dugotrajno nezaposleni, beskućnici).
- Opšta odrasla populacija – prosječni odrasli koji nisu u određenim kategorijama.

Okruženje za učenje

- Formalno – učenje u okviru zvaničnih obrazovnih sistema, certificirani kursevi (npr. škole, univerziteti).
- Neformalno – organizirano učenje izvan formalnog sistema (npr. radionice, obuka u zajednici).
- Neformalno – učenje kroz svakodnevna iskustva, bez strukturiranog kursa (npr. volontiranje, porodica).

Razvijene vještine / kompetencije

- Pismenost – čitanje, pisanje i razumijevanje tekstova (uključujući funkcionalne tekstove poput obrazaca).
- Numerički rad – korištenje matematike i logičkog zaključivanja.
- Digitalne vještine – korištenje digitalnih alata, npr. kreiranje CV-a, online alata, online platformi.
- STEM – nauka, tehnologija, inženjerstvo i matematika.
- Lično, društveno i učenje učenja – samosvijest, motivacija, timski rad, vještine cjeloživotnog učenja.
- Građanske kompetencije – aktivno građanstvo, razumijevanje demokratije i društvene odgovornosti.
- Preduzetništvo – kreativnost, inovacija, upravljanje projektima, preuzimanje rizika.
- Kulturna svijest i izražavanje – uvažavanje i stvaranje kulturnog sadržaja (npr. umjetnost, muzika).
- Jezičke vještine – sposobnost komunikacije na jednom ili više stranih jezika.
- Vještine vezane za posao / strukovne vještine – praktične vještine korisne u određenim poslovima ili profesijama.
- Zelene kompetencije – znanje i ponašanja koja podržavaju održivost i brigu o okolišu.

- Ostalo – bilo koje druge razvijene vještine (molimo navedite).

Potencijalni korisnici– grupe koje bi mogle imati koristi od primjene, prilagođavanja ili inspiracije ovom praksom u svom radnom kontekstu.

Napomena: Ove kategorije slijede okvire EU kao što su Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje (2018), Akcioni plan za osnovne vještine (2025) i Vodič za program Erasmus+ 2025 – Glosar

